

De Ecologische Golfbaan van ESTEC

WILLEM SMIT

Aan de duinrand tussen Noordwijk en Katwijk ligt sinds 1967 het Europese Ruimtevaart Centrum (ESTEC). Het European Space Research and Technology Centre is een onderdeel van ESA, de overkoepelende Europese Ruimtevaart Organisatie. ESA houdt zich bezig met de ontwikkeling van civiele ruimtevaart, projecten voor wetenschap, telecommunicatie, aardobservatie en bemande ruimtevaart.

Tot 1984 was het terrein ecologisch weinig interessant: wat bomenaanplant aan de noord- en oostkant, enkele ligusterhagen en verder open grasland waar graszoden werden gestoken. Aan de oostzijde van het ESTEC-terrein is daarna een negen-holesbaan van 10.5 ha aangelegd voor werknemers en familie. Van oudsher hebben golf en ecologie veel met elkaar gemeen: de oudste golfbanen in Engeland werden aangelegd in semi-natuurlijke landschappen met hoge ecologische waarden. In Schotland verschenen de eerste golfbanen juist in de duinen. De variatie en soortenrijkdom op deze banen was bijzonder groot, mede door een extensieve vorm van onderhoud. De natuurwaarden gingen achteruit toen het onderhoud gemechaniseerd en geïntensiveerd werd, de speeldruk toenam en daarbij de aanleg commerciëler werd. Later is de ecologie weer een grotere rol gaan spelen. Publicaties verschenen, zoals het "Handboek Natuur op Golfbanen" van de Nederlandse Golf Federatie (NGF) en het ministerie van LNV. Kort na de voltooiing van de ESTEC-baan was het al duidelijk dat deze aantrekkelijker gemaakt kon worden voor golfers én voor flora en fauna. Daarom ontwierp men in 1992 met behulp van de ESTEC Administratie een Ecologisch Plan. Dit plan is gedeeltelijk gebaseerd op principes uit de recente publicaties, aangepast aan de lokale omstandigheden.

Het Ecologische Plan

Het uitgangspunt voor het Ecologische Plan was een semi-natuurlijk binnenduinlandschap. Daartoe zijn door de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

- De humusrijke toplaag van 75-100 cm is

waar mogelijk afgegraven en verwerkt in houtwallen aan de hele westkant van de golfbaan. Zo ontstond een afscheiding met het parkeerterrein en werd de invloed van de wind beperkt. Schrale zandpakketten kwamen aan de oppervlakte.

- Zeven waterpartijen van ongeveer twee meter diep met glooiende oevers (taluds 1:10 tot 1:20) zijn er aangelegd, evenals een natte duinvallei.
- Met pure (arme) zandgrond uit de vijvers zijn twee langgerekte duinpartijen gevormd. Op een ervan is tegen verstuiwing helm gestoken.
- Bossages en kleine houtwallen zijn op strategische plekken aangelegd. Bij de soortkeus is terdege rekening gehouden met de krachtige en zilte winden. Het assortiment bestond uit veel besdragers. Talrijke vogels houden daarvan.
- De waterpartijen staan min of meer met elkaar in verbinding. De beplanting loopt zoveel mogelijk door.
- De afgegraven taluds zijn in de herfst tegen verstuiwing afgedekt met maaisel uit duinvallei De Kijfhoek/Bierlap. Zaden hieruit konden de ontwikkeling misschien versnellen. Ook is er zaad van leverancier De Cruydthoek verspreid.

Een ecologische gradiënt is verkregen door kort gemaaid gedeelten geleidelijk over te laten gaan in hogere structuren (struiken, bosschages) via stroken halfhoog (semi-rough) en hoog gras (rough). Dit hoge gras wordt twee maal per jaar gemaaid. Het maaisel wordt afgevoerd, zodat de bodem verschraalt.

Bestrijdingsmiddelen en meststoffen worden zeer spaarzaam gebruikt en dan nog alleen bij geschikte weersomstandigheden. Bepaalde gebieden zijn Ground Under Repair verklaard waardoor beschadiging en betreding tot een minimum beperkt worden.

Ontwikkelingen

Na de voltooiing van het Ecologische Plan in 1993 heeft Tauw Milieu tot 1997 de ontwikkelingen gemonitord en aanbevelingen gedaan. Al snel verschenen er bij vrijwel alle vijvers de

Gevleekte en Vleeskleurige Orchis en de Ratelaar. Hier en daar groeide in de (kortgemaakte) fairways Brunel in miniformaat. Na acht jaar is er een grote variatie vastgesteld, ook in de water- en moeraspartijen. De beplanting kwam moeilijk tot ontwikkeling. Inboetingen van 30 tot 50% waren geen uitzondering. Pas na vijf jaar begonnen de bomen en struiken wat massa te krijgen en na de vrij natte zomers van 1999 en 2000 is er zelfs hier en daar wat teruggesnoeid. De spelers en wandelaars waarden de veranderingen en genieten van de natuur. Uiteraard geeft een golfer ook wel eens commentaar als hij weer eens een balletje is kwijtgeraakt in het water of het hoge gras, maar dat hoort bij het spelletje.

Het haasje

De flora en fauna van de nabijgelegen duinen zullen veel invloed hebben op het golfterrein. Migratie verloopt gemakkelijk. Veel zaden kunnen overwaaien. De insectenfauna is beslist verrijkt: grote libellen, haften, waterkevers en schaatsenrijders leven bij de waterpartijen, vlinders zitten meest tussen het hoge gras en kruiden. Ik heb meerdere keren een blauwe reiger zich te goed zien doen aan een maaltje parende padden. Padden bevonden zich al op het terrein. Kikkers zitten er doordat kikkerdril in de vijvers gebracht is. Vossen bezoeken regelmatig het terrein. De hazenpopulatie lijkt hier niet veel onder te lijden. De omvangrijke konijnenstand van de tachtiger jaren heeft de myxomatose hier niet overleefd. Het nieuwe hek lijkt een onneembare barrière voor exemplaren uit de duinen. Vorig jaar is er ook een

hermelijn met jongen geweest. Een haas die geraakt was door een golfbal werd het slachtoffer van deze kleine rover.

In de zomer van 1993 is er een griel gezien, voor het eerst in veertig jaar. Aangezien de begroeiing pas de laatste twee jaar echt beschutting is gaan geven, zijn er verder meest "normale" vogels als mees, groenling, vink, roodborst, winterkoning, heggemus, zwarte roodstaart en in 2000 een paar rietzangers waargenomen. Doortrekkers waren onder andere in het voorjaar wulp, grutto, Kievit, knobbelzwaan en oeverloper, in najaar en winter watersnip, houtsnip, witgatje, grauwe gans, fuut en goudhaantje. Twee keer hebben er torenvalken succesvol gebroed.

Het aantal soorten, al of niet broedend, zal in de komende jaren wel toenemen als de beplanting nog meer beschutting biedt, maar twee beperkende factoren zullen er blijven: de geringe omvang van het terrein, en de activiteiten aan de randen. De speeldruk is laag, zelfs in het weekend onvergelijkbaar met "normale" golfbanen. De verstoring zal daarom minimaal zijn. Of de ontwikkeling geremd wordt, is onduidelijk.

Dat wil natuurlijk niet zeggen dat je zomaar overal golfbanen moet gaan aanleggen omdat dat "zo goed is voor de natuur". Een natuurgebied moet je met rust laten. In gebieden van monoculturen (akkerbouw) daarentegen versterkt een golfbaan de natuurwaarden; indien de voorbereiding gedegen is (MER) met een weldoordacht en financieel onderbouwd plan.

W. SMIT IS VOORMALIG BAANCOMMISSARIS VAN DE ESTEC-ESA GOLFBAAN.

De ecologisch ingerichte golfbaan van ESTEC vanuit de lucht (foto: ESTEC).